

5) правовий: подлинник (оригинал), копия, заверенная копия, выписка, дубликат, фальсификат;

6) доступа: секретный документ, конфиденциальный документ; документ для служебного пользования; опубликованный документ и др.

Гносеологический статус документа – это статус, присваиваемый объекту пользователем, им наделяется объект в процессе его познания при практическом использовании или в научном исследовании. При этом на основе так называемого «широкого подхода» статусом документа могут наделяться как «собственно документы», так и другие информационные и другие материальные объекты, а также нематериальные явления, которые документами не являются.

С внедрением автоматизированных информационных технологий наряду с документами в информационные системы стали включать записи. В современных системах управления документами запись получает статус документа.

Таким образом, через понятие «статус документа» проявляется его сущность не только как информационного объекта, служащего для передачи информации во времени и пространстве, но и как исключительного социального феномена, наделенного ролью объективного регистратора явлений, событий, фактов и инструмента целерационального действия.

Олена Дроздова

«ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОЛЕ» ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Різноманіття форм власності в сучасній Україні вимагають альтернативних підходів при вирішенні конкретних питань методики й техніки ведення обліку торговельної діяльності підприємств за допомогою електронних документів. Цей облік здійснюється за такими напрямками: кількість і вартість товарів; надходження та вибуття товарів на підприємстві та розрахунки з постачальниками; наявність товарів та їхній рух на складах; доходи та витрати торговельного підприємства; порядок формування та фінансові результати його.

Щоб розглянути документаційне забезпечення обліку діяльності торговельного підприємства та торговельного процесу як на паперовому, так і в електронному вигляді, необхідно здійснити огляд норматив-

но-правових документів, що регламентують його та визначити шляхи вдосконалення функціонування електронної документації в обліку цієї діяльності.

У проекті Закону України «Про електронну торгівлю (комерцію)»¹ в ст. 6 «Загальні вимоги до форми і порядку документування при оформленні електронних правочинів» подано визначення договору в електронній торгівлі (комерції), формування за згодою сторін електронних документів, які повинні відповідати за змістом і формою вимогам, передбаченим цивільним законодавством України.

Існують такі способи укладання електронних договорів за допомогою електронного обміну даними:

1. Оферент розміщує публічну оферту на сервері, підключеному до мережі Інтернет. Будь-яка особа, яка бажає укласти договір на запропонованих умовах, акцентує оферту через заповнення форми електронного договору та її підписання.

2. Після переговорів сторони підписують договір за допомогою електронного обміну даними, договір існує у вигляді запису на комп'ютері, для підписання договору використовується електронний підпис.

3. Користувачі інформаційної мережі укладають між собою договори відповідно до правил, установлених власником мережі, коди користувачів системи служать аналогами їхніх власноручних підписів. Треба вказати на проблеми, які виникають при укладанні договорів за допомогою електронного обміну даними, а саме: труднощі визначення місця укладення договору; достовірність факту укладення договору, збереженість і незмінність даних, наявних у ньому; конфіденційність його даних; ідентифікація сторін договору, укладеного в електронному вигляді. Визначити, що договір підписаний особами, які позначили себе в мережі Інтернет, можливо за допомогою електронно-цифрового підпису.

Таким чином, нині питання розгляду електронної торгівлі та її документаційного супроводу на законодавчому рівні залишається актуальним і потребує детального розгляду.

На окрему увагу заслуговує електронне документування процесу надходження сировини й товарів. Надходження продукції (сировини) й товарів на підприємство від виробників чи торговельних організацій супроводжується такими первинними документами: рахунками-фактурами, накладними, податковими накладними, товарно-транспортними накладними, а у випадку імпорту – вантажною митною декларацією.

Документаційне оформлення операцій із реалізації продукції здійснюється за товарно-транспортними накладними або накладними залежно від того, яким покупцем вона реалізується: підприємствам чи фізичним особам. Реалізація поставок оформляється актами на виконані роботи. Якщо реалізують продукцію підприємствам, товарно-транспортні накладні виписують на основі їхніх доручень. Ці накладні виписують у трьох примірниках, якщо доставлення продукції покупцеві здійснюється без залучення транспортних засобів інших підприємств, та в чотирьох – при перевезенні продукції залученим автотранспортом. Вони є уніфікованими та спеціалізованими залежно від того, який вид продукції реалізується, оскільки кожний з них характеризується специфічними властивостями. Однак, незалежно від цього, в кожній із них обов'язково мають бути реквізити, які тією чи іншою мірою є найважливішими в управлінському обліку. Насамперед це дата доставлення продукції. Якщо такого реквізиту у товарно-транспортній накладній немає, то з позицій управлінського обліку це не можна вважати нормальним явищем. Дата складання такої накладної, зазначена в ній, не завжди збігається з фактичним доставленням продукції, особливо тоді, коли перевезення здійснюється на значну відстань. Тому за її даними не завжди можна контролювати фактичне виконання графіків поставок.

Товарно-транспортна накладна для всіх учасників транспортного процесу виступає єдиним юридичним документом, призначеним для списання запасів, обліку їхнього руху, оприбуткування, складського, оперативного й бухгалтерського обліку, а також для розрахунків за перевезення вантажу й обліку виконаної роботи.

Основними документами для оприбуткування товару, який надійшов від іноземного постачальника (імпорт) є вантажно-митна декларація. Це заява, у якій є відомості про товари, мету їхнього руху через кордон, характер угоди, а також інформація, необхідна для митного контролю і визначення розрахунку митних платежів. Супровідними документами також є пакувальні ярлики, специфікації, а для окремих товарів – сертифікати якості, довідки лабораторних аналізів, що характеризують якість товару. Пакувальний ярлик складається на кожний окремий ящик, тюк, тощо. Один примірник його вкладається в ящик (тюк), а другий, із зазначенням ваги кожного ящика, повинен додаватися до рахунку-фактури. Специфікації застосовуються у тих випадках, коли відвантажена партія товару затарюється в ящики, бочки тощо, тут перераховується кожний окремий товар, вага-брутто і окремо вага тари.

Сировина, товари та інші запаси відпускаються покупцям або передаються безоплатно за довіреністю одержувачів. Довіреність залишається на підприємстві, яке відпустило товар. Одержувачу продуктів і товарів видають супровідний товарний документ. Про використання довіреності чи повернення невикористаних довіреностей у журналі реєстрації довіреностей робиться позначка із вказівкою номерів документів (накладних) на отримання товарів або дати повернення довіреності.

При документуванні руху товару від постачальника до споживача використовують товаросупровідні документи, що регламентують правила перевезення та умови поставки товару. До них належить накладна, в якості якої можуть використовуватися як прибуткові, так і витратні ордери. Цей документ має бути відповідним чином оформлений. Він повинен містити інформацію про товар, його кількість, ціну по кожній позиції та загальну суму, у ньому вказується номер і дата виписки. Накладна оформлюється відповідальними особами при відпустці товару на складі та при його прийомі в торговельній організації, вона повинна бути завірена круглими печатками постачальника та отримувача.

Таким чином, питання електронного документаційного забезпечення обліку на торговельних підприємствах перебуває в центрі уваги наукових і практичних працівників, що пояснюється складністю й трудомісткістю цієї діяльності та її прикладним характером. Утвердження основ електронної комерції у законодавстві України, подальший розвиток правового регулювання електронної комерції з окремих її категорій у спеціальних законах, внесення відповідних змін до чинного законодавства, яке стосується питань електронного обміну даними, укладання угод в електронній формі – це питання, що заслуговують на невідкладне вирішення.

¹ Проект Закону України «Про електронну торгівлю (комерцію)» від 18.02.2010 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: [http:// rada.gov.ua>pls/zweb_nwebproc4_1](http://rada.gov.ua>pls/zweb_nwebproc4_1). – Назва з екрана.